

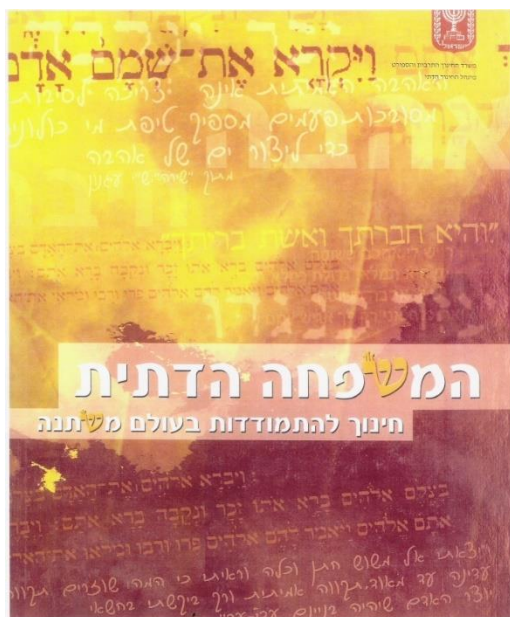
מינהל החינוך הדתי

היחידה לחינוך לחיים במשפחה

רקע

■ התוכניות הנוכחיות המלוות את ביה"ס העל-יסודיים בחינוך הדתי מבוססות על הערכה:
"המשפחה הדתית- חינוך להתמודדות בעולם משתנה".

■ הערכה נכתבה ע"י צוותים שכללו רבנים, יועצים חינוכיים, מדריכים ל"חינוך לחיים משפחה", אנשי חינוך חברתי ומומחים מתחומים רלוונטיים.



רציונאל הערכה

- הערכה באה לתת מענה לחיפוש ולהתלבטות בני נוער בנושאים הקשורים לגיל ההתבגרות, חברות והקמת משפחה.
- הערכה מיועדת לצוותים החינוכיים והיא נותנת מענה לטווח הרחב של החינוך הממלכתי דתי בכיתות ז'- י"ב, בנים ובנות.
- העברת הערכה מחייבת התנסות מוקדמת בסדנאות ובהפעלות ותהליך הכשרה של הצוותים.

הערכה עוסקת בשלושה נושאים עיקריים:

1. התבגרות
2. חברות
3. לקראת הקמת משפחה

1. התבגרות

נושאי משנה:

1. מאפייני גיל ההתבגרות
2. התמודדות עם היצר
3. צניעות
4. בנים בנות
5. המתבגר במשפחה ובעולם המבוגרים
6. סיכויים וסיכונים בגיל ההתבגרות

2. חברות

נושאי משנה:

1. צרכים וציפיות
2. בדרך לזוגיות
3. מאפייני חברות בין המינים
4. בחברה הדתית
4. קשיים בחברות
5. פרידה

3. לקראת הקמת משפחה

נושאי משנה:

1. אהבה והתאהבות
2. בחירת בן-זוג
3. נישואין- לשם מה?
4. תקשורת
5. גבריות ונשיות
6. חיי הזוג

עקרונות מנחים - קובץ מקורות

"את פתח לו" - האמנם?

נקודת מוצא

► "דורנו הוא דור נפלא, דור שכולו תימהון, קשה למצוא לו דוגמא בכל דברי ימינו. הוא מורכב מהפכים שונים, חושך ואור משמשים בו בערבוביה. הוא שפל וירוד גם רם ונישא. הוא כולו חייב גם כולו זכאי."

הרב קוק זצ"ל, מאמר הדור)

מורכבות הנושא

▶ "חנוך לנער על פי דרכו" (משלי כ'ב ו'): "כאן בפרשה קטנה זו, כל יסוד החינוך הוא מונח. הננו למדים שגם לנער בהגיעו לגיל החינוך כבר יש לו דרך מיוחד משלו. ואם יש לו דרכו המיוחד לו, אין ספק שאנו הגדולים אשר כבר התרחקנו מאותה הדרך של הנער, הימים ושטף החיים נשא אותנו הלאה. הננו חייבים בבואנו לחנך את הנער שלנו לשוב ולהסתכל בנשמת הנער ולהבין את דרכו כדי שנוכל לחנכו, על פי דרכו, ואז, ורק אז, בטוחים נהיה שהתוצאה של חינוך כזה תהיה אותה השאיפה אשר אנו עורגים כי "גם כי יזקין לא יסור ממנה."

(הסכמות הראי"ה פ'ח עמ' 108-107)

▶ "כמה קדושה ותום, כמה טהרה ומידות נעלות נמצא בנפש הנקיה והאהובה שבקרבו, כל זמן שטומאת שוק החיים לא השביתה את החן וההון של פרח שושן זה, כמה קדוש וטהור הוא... על כן זו היא חובתנו, לשמור בכל עוז את תומת הילדות וטהרתה ולהעבירה לאיטה עם כל זהרה וניקיונה אל תקופת הגדלות, באופן שהגדלות תעניק לה רק את העוז והגבורה החסרים לה, גבורת הגוף והרוח, אבל לא תהין להרוס את היתרונות היקרים של הילדות האהובה והחביבה עדי עד... להביא את הילדות בעצם תומה וטהרתה אל גבול הבחרות והשחרות, הזקנה והשיבה באופן שתוסד עוז, שלעולם לא ינוס ליחה, זאת היא תעודת החינוך בישראל."

(הראי"ה קוק, מאמרי הראי"ה, עמ' 230)

דרכי יישום

1. רלוונטיות

▶ "על פי דרכו" דהיינו: "לקיים את פעולת החינוך לפי טבעו של הנער במסגרת תנאי החיים והנסיבות, אשר קרוב לודאי שעל הנער לחיות לפיהם."

(הרש"ר הירש, "יסודות החינוך", חלק ב' עמ' פ"ד)

▶ "כלל ידוע הוא בתחום הבריאות שצריך לחסן את הילדים מבעוד מועד מפני השפעות הקור והרוח שכן אם ישמרו עליהם שמירה מופרזת מכל רוח קרירה סופם שיהיו תמיד רגישים להצטננות עם כל שינוי במזג האוויר."

(עמ' פ"ו שם)

▶ "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי כ"ב ו'). ... הנה מדכתיב "על פי דרכו" משמע שאינה דרך האמת לאמיתו, ואם כן מאי מעליותא ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה" ... אך הנה ידוע ליודעים טעמא דקרא מאי דכתיב כי שבע יפול צדיק וקם ובפרט שהאדם נקרא מהלך ולא עומד וצריך לילך ממדרגה למדרגה ולא לעמוד במדרגה אחת לעולם ובין מדרגה למדרגה טרם שיגיע למדרגה עליונה ממנה הוא בבחי' נפילה ממדרגה הראשונה אך כי יפול לא יוטל ואינה נקראת נפילה אלא לגבי מדריגתו הראשונה ולא לגבי שאר כל אדם ח"ו שאעפ"כ הוא למעלה מכל האדם בעבודתו כי נשאר בה רשימו ממדריגתו הראשונה אך עיקרה מאהבה שנתחנך והורגל בה מנעוריו בטרם שהגיע למדרגת צדיק וז"ש גם כי יזקין וגו'. והנה ראשית הדברים המעוררים האהבה והיראה ויסודן היא האמונה הטהורה ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך וית'."

(ספר התניא, חינוך קטן)

2. "רגש" בתהליך החינוכי

▶ "אי אפשר לאדם לחיות לא בשכל לבדו ולא ברגש לבדו. תמיד צריך שיהיה ממוזג את השכל עם הרגש בחוברת."

(אורות הקודש א' עמ' רמ'ט)

▶ "השכל ההכרי נותן את היסוד המזין והרגש המפותח בקרבו נותן לו את היסוד המענג."

(שם, עמ' ר'נ)

▶ "עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו ואז דברי התורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה נעשה דבוק לתורה... יצר הטוב מתגדל מתוך שמחה של תורה... אם אמרת שעל ידי השמחה שיש לו מהלימוד יקרא שלא לשמה או עכ"פ לשמה ושלא לשמה. הרי שמחה זו עוד מגרע כח המצווה ומכהה אורה ואיך יגדל מזה יצר הטוב. וכיוון שיצר הטוב מתגדל מזה בודאי זהו עיקר המצווה. ומודינא דהלומד לא לשם מצוות הלימוד רק מחמת שיש לו תענוג בלימודו, הרי זה נקרא לימוד שלא לשמה כהא דאוכל מצה שלא לשם מצווה רק לשם תענוג אכילה ובהא אמרו לעולם יעסוק אדם כו' שלא לשמה שמתוך כו'. אבל הלומד לשם מצווה ומתענג בלימודו הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש כי גם התענוג מצווה."

(הקדמה לספר "אגלי טל", רבי אברהם מסוכטשוב)

3. אהבה נאמנה

▶ "אם ראית תלמיד שתלמודו קשה עליו כברזל בשל רבו שאינו מסביר לו פנים... מאי תקניתה? ירבה לו רעים."

(תענית ח' ע'א)

▶ "טובה מרדות אחת בליבו של אדם יותר מכמה מלקיות" (ברכות ז' ע'א). כאן הורונו חז"ל נועם דרך החינוך, כי לא במהלומות יחונך האדם כי אם בדרכי נעם. והיראה האמיתי היא יראת הרוממות הבאה מצירוף האהבה הנאמנה. ועד הזמנים האחרונים לא ירדו חכמי הפדגוגיה לזה, והיה דרך חינוכם רק במקל חובלים, עד הימים האלו שהנסיונות הרבות הוכיחו להשכיל את אשר הורו לנו חז"ל ברוח קודשם."

(עין אי"ה ברכות א' עמ' 31)

תפילה

עלה / הראי"ה קוק זצ"ל

"עלה למעלה עלה כי כוח עז לך,
יש לך כנפי רוח, כנפי נשרים אבירים,
אל תכחש בם, פן יכחשו לך.
דרוש אותם וימצאו לך מיד".

דרכי יישום בשדה חמ"ד

הנהלת החמ"ד

- מיפוי צרכים
- קביעת מדיניות ויעדים - אחד מדגלי החמ"ד
- הקצאת משאבים

מחמדי"ם - הפיקוח המחוזי

- בכל מחוז - מדריך מחוזי
- המדריך מרכז את פעילות הנושא בשיתוף המחמ"ד, היועצת הבכירה והפיקוח הכולל.

מערך ההשתלמויות

השתלמויות ארציות

- ▶ השתלמויות "חינוך לחיים במשפחה"
- ▶ השתלמויות למובילים בית ספריים במכללות
- ▶ השתלמויות במרכזי פסג"ה.

השתלמויות מחוזיות

- ▶ השתלמויות בכל המחוזות (בהיקף של 30 שעות)

השתלמויות בית ספריות

- ▶ השתלמויות בבתי ספר מדגימים (בהיקף של 30 שעות)

בתי ספר מובילים

- ▶ בבתי ספר "מובילים בית ספריים" בוגרי ההשתלמויות.
- ▶ המוביל אחראי על ההשתלמות הבית ספרית, בניית תוכנית בית ספרית והטמעת התוכנית בקרב התלמידים בביה"ס.

כנסים שנתיים ארציים

1. כנס חנוכה
2. כנס בשיתוף מכללה אקדמית לחינוך
3. כנס יעודי (ע"פ צרכי השעה)

כנסים מחוזיים

1. כנסים מחוזיים - בשיתוף המחמ"ד, צוות הפיקוח ומנהלי ביה"ס
2. ימי שיא מחוזיים - לתלמידים
3. ימי פעילות חווייתיים לבתי הספר המדגימים
3. ערבי במ"ה - בית מדרש הורים

תוכניות בית ספריות

התמודדות בעולם משתנה וחלמי"ש -
תכנית רב שנתית לכיתות י', י"א וי"ב
ישיבת חיציים - איתמר

כהצעה ע"י ראש הישיבה - הרב יעקב אידלס
וסגן ראש הישיבה - הרב בני אשל

בס"ד

התמודדות בעולם פשתנה

הצעת מודל יישומי - אולפנת צביה הרצל'ה.

מוגש כהצעה ע"י:
דבורה רוזנברג
אהרליה מאירוביץ
רבקה הלינגר
צוות מחנכות האולפנה ויועצת חטיבת הביניים.

תודקנו נתונה לראש האולפנה - הרב ברוך פרייזן,
על היוזמה, הליווי והסיוע.

בס"ד

דוא"ל: ort_betshean-d@admin.ort.org.il

בית ספר אורט דתי - ישיבת חינוך ל

שם	נושא
1. אני עם עצמי	שכנה י"ב
2. אהבה	נושא
3. חברות	נושא משנה
4. לקראת הקמת משפחה	נושאי משנה
5. תקשורת	נושאי משנה
6. קבלת ההחלטות	נושאי משנה
7. סיכויים	נושאי משנה

נושאי משנה
בברכות וששית
א. ביטויי אהבה
ב. אהבה - סיכויי
ג. אהבה חוקית
א. חברות בית בי
מקורות יהודיים
ב. אהבה וחי
ג. אהבת בן
ד. מאפייני
ה. קשיי
ו. פרי
א.

חמ"ד של חופש

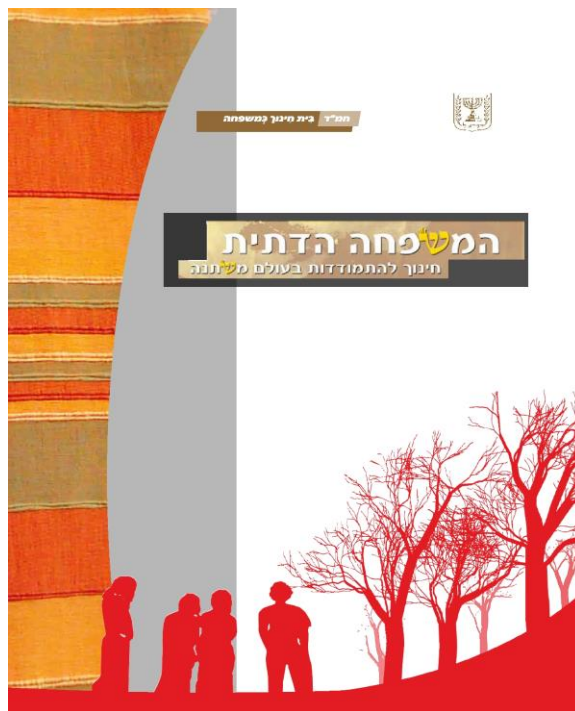
גשר על המים

על גבולות ומעברים באין מסגרת
פעילויות להכנה לחופשה ולכל ימות השנה



סדרת סדנאות

לתלמידים בני הקהילה האתיופית



המען למכתבים: רח' שבטי ישראל 27 טלפון: 02-5604117 פקס: 02-5604105

devoraros@education.gov.il

כתובת אתר "מינהל החמ"ד www.education.gov.il/hemed

הערכה החדשה לה חינוך אנשי החינוך!

**ערכה לצוותי החינוך:
בית ומשפחה - חינוך להתמודדות בעולם
משתנה תכנית חדשה לכיתות ז' - י"ב
מותאמת במיוחד לבנים**

הערכה זכתה לברכתו והמלצתו של הרב יעקב אריאל שליט"א, רבה הראשי של רמת גן
עורכת ומרכזת התכנית: דבורה רוזנברג

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
היחידה לחינוך לחיים במשפחה



לקבלת הערכה : רח' שבטי ישראל 27 טלפון: 02-5604117 פקס: 02-5604105

devoraros@education.gov.il

כתובת אתר "מינהל החמ"ד www.education.gov.il/hemed

תוכן העניינים

הפעלות לתלמידים

סדנת פתיחה: כן/לא בבית ספרנו (לתלמידים)

שיעור פתיחה בנושא חינוך לחיים במשפחה

אוסף תרגילי פתיחה

משחק שיתוף המשפחה

הצעה ליצירות ספרותיות בנושא "בית ומשפחה"

שער הפתיחה

הפעלות למורים

פתיחה והזמנה לשיח

הפעלת פתיחה

חכמת שלמה- "לב שומע"

הקשבה פעילה

הקשבה קבוצתית

קלפים טיפוליים ככלי לסדנאות

מכתב גלוי למחנך

סדנת פתיחה: כן/לא בבית ספרנו (לצוות החינוכי)

שער ראשון - מתבגרים

אתגרים לפניך!- "מעשה בעני ומרגלית"
"בעצם, למה לא?"- על מגע וגבולות
התמודדות מעשית עם פיתויים
הימנעות מצפייה בתכנים פורנוגרפיים
לראות את האור שבי
ממשיכים ללכת בסבלנות ולהתמודד
כוח היצר וגישות להתמודדות עמו

התבגרות גופנית

התבגרות גופנית ומיניות
גיל ההתבגרות (בנים)
שיח על מיניות בין הורים ומורים למתבגרים
אימון לשיחה אישית עם תלמיד בתחום המיניות
מפגש עיבוד רגשי לאחר שיעור פיזיולוגיה

גיל ההתבגרות

רקע תיאורטי
מטרות ההוראה
גיל ההתבגרות
גבורה
היינו ילדים
להתבגר ולקבל אחריות
היינו כחולמים
על יחודיותו של כל אחד מאיתנו
שייכות

התמודדות, קושי ואתגר

פתיחה
ההתמודדות בעולמם של חכמינו
ההתמודדות עם הקושי

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
היחידה לחינוך לחיים במשפחה

קוים מנחים לשיחה אישית עם מתבגרים בתחום
המיניות

על סודות והתבגרות

התמודדות חינוכית על הוז"ל

עמדות כלפי נטיות חד מיניות

במ"ה וחלמיש בשיח עם ההורים על מיניות

צניעות, הידברות ומה שביניהם- השיח המשפחתי
על מיניות

"סימא עין היצר"- מקומה של המשפחה בחינוך המיני

המתבגר במשפחה

"בית אבי חוזר אל חלומי"- המשפחה- עבר- הווה
ועתיד

על אחים ואחיות

"אבא, אני אוהב אותך"

בלי סודות

סיכויים וסיכונים

התמודדות עם פגיעות מיניות
ומניעתן

התמודדות עם פגיעות מיניות ומניעתן

מהי פגיעה וכיצד היא פוגעת בנו?

שומרי סף ברשת

חשד לפגיעה מינית בתוך הקהילה

היחידה לחינוך לחיים במשפחה - המהפכה השקטה

- לגיטימציה לעסוק בנושא המיניות
- מתן מידע מקצועי ועדכני על פי צרכי התלמידים
- בניית תכניות לימוד בית ספריות מקיפות ושיטתיות
- פיתוח שיעורים וסדנאות חווייתיות בשילוב קטעי מקורות יהודיים, סרטים, שירים ויצירות ספרותיות.
- הכשרת צוותי הוראה וייעוץ
- הכשרת פרחי הוראה במכללות ובבתי ספר לחינוך

לגיטימציה לדבר על מיניות בשפה ברורה

"אכן בשנים האחרונות התפתחה בעולם הרחב התנהגות מתירנית שלילית...ודבר זה מחייב לחזור ולעסוק בנושא זה מבחינה עניינית והשקפתית, כדי לדעת את דעת התורה גם בנושא עדין ורגיש זה"

(הרב פרופסור אברהם שטיינברג אנצ' הלכתית רפואית עמ' 3)

שער שני - חברות

דפוסים של אהבה

"והיא חברתך ואשת בריתך"

אהבה התלויה בדבר ואהבה שינה תלויה בדבר

חברות- השלכות הלכתיות

הטעם המתוק של אישור נגיעה

"הפאזל של הפרטים"

חברות בין שני המינים

דילמות בחברות בין בן לבת

קשיים בחברות

כיצד נגיב כשאנו כועסים

סליחה

פרידה מקשר

להפוך מים ליבשה- על אחריות חברתית

מהי חברות?

רקע תיאורטי

מטרת ההוראה

רגש רגש תרדוף

מהו סוד בשבילי?

שיחת חברים כמשיבת נפש

על חברים טובים

חברות אמת

אני והחברה- דחיה חברתית

קובץ פעילויות בנושא חברות

על חברות "בינו לבינה" בגיל הנעורים

על חברות "בינו לבינה" בגיל הנעורים לאור מקורות היהדות

איש ואישה- צלם אלוקים שבאדם

ערך החברות בתנ"ך, בדברי חז"ל ובראשונים

שער שלישי - לקראת הקמת משפחה

בחירת בת/בן זוג

מטרות ההוראה

בחירת בת/בן זוג

אין "שחור או לבן" - שיקולים בבחירת בן זוג

"הינך יפה רעייתי הינך יפה עיניך יונים"

שיקולים וקטגוריות בבחירת בן/בת זוג

גיל הנישואין?

בחירת בת זוג

אל תתפשרו! תחשבו חכם!

ישנן יפות יותר ממנה, אך אין יפה כמוה!

אשתי בצבע וכל העולם בשחור לבן

מאחורי המסכה, מי מסתתר?

נישואין לשם מה?

מטרות ההוראה

משמעות ומהות הנישואין

רקע תיאורטי

משפחה, חברת שפע וגבולות

"וארשתיך לי לעולם"

מטרות ההוראה

אהבה והתאהבות

אהבה והתאהבות

האם זו אהבה?

אהבה- זה כל הסיפור!

"כימים אחדים"

מה בין אהבה להתאהבות?

מה זאת אהבה?

האם זו אהבה? על קשר זוגי שמאפשר אלימות
ופגיעה

משרד החינוך מינהל החינוך הדתי היחידה לחינוך לחיים במשפחה

זהות מתוך קושי

שינויים בזהות

תקשורת

מטרות ההוראה

תקשורת בין אישית

תקשורת בונה ותקשורת הורסת

איך זה נראה כשאינן תקשורת- חלק א'

איך זה נראה כשאינן תקשורת- חלק ב'

כיצד נפתור מריבות

הדיבור כצורך מקשר בין איש ואשתו

גבריות ונשיות

מטרות ההוראה

איש, אישה ומשפחה

גברים ונשים מכוכבים אחרים

ביבליוגרפיה

מה אני מחפש בקשר הזוגי- חלק א'

מה אני מחפש בקשר הזוגי- חלק ב'

האומנם "שקר החן והבל היופי"?

מותר לדבר על רגשות

אהבה- מהי?

"העץ הנדיב"- האם זאת אהבה?

למה להתחתן?

אילמות ואלימות בקשר הזוגי

בשביל מה להתחתן?

הכנה לזוגיות

משפחה, ערכים וכסף

זהות

בנין הזהות

תעודת הזהות שלי

ואהבת לרעך כמוך

החיה שבי

זהות מתוך התמודדות

משובים של תלמידים

תלמיד: הר"מ ממש מתייחס לנושאים שבאמת מציקים לנו....

תלמידה: לא חלמתי שהכיתה שלי תגלה בגרות ותסכים לדון בנושאים אישיים.....

תלמיד: תמיד חשבתי שמשוהו לא בסדר איתי עד שבשיחה גיליתי עוד חברים עם אותה בעיה....

תלמידה: תמיד שנאתי הטפות מוסר
אבל כאן הדברים נכנסו לי ללב בלי בעיות...

תלמיד: הפתיחות שנוצרה בינינו למורה פשוט
"סוף הדרך".... יש עם מי לדבר!

משובים של מורים ומחנכים

- ❖ "השתלמות פתחה בפני צוהר שלא ידעתי כלל שיש אופציה לקיומו במיוחד במגזר שלנו. בנוסף קבלתי את האומץ ואת הלגיטימציה שיש בשיחה על נושאים אלו עם התלמידים ולמה זה כ"כ חשוב."
- ❖ הדברים היו בעלי תועלת למפגשים שלנו עם הנוער, והעמיקו את גודל תחושת השליחות והאחריות עליה אנו מופקדים."
- ❖ "השתלמות מעשירה, מעמיקה ומקצועית! הגעתי בשמחה ובצמא ללמוד ולהעמיק בידע. תודה רבה!"
- ❖ השיעורים בכיתה פשוט נראים אחרת – למדנו את ההבדל בין הוראה להנחייה. התלמידים נפתחים ואני מרגיש הרבה יותר משמעותי בחייהם. אני מאמין שבעקבות השיח החדש שנוצר בינינו אוכל להיות מורה לחיים ולא רק מורה לבגרות!

בברכת הצלחה רבה בהמשך הדרך!

דבורה רוזנברג וצוות ההדרכה